

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt vores arbejde – Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

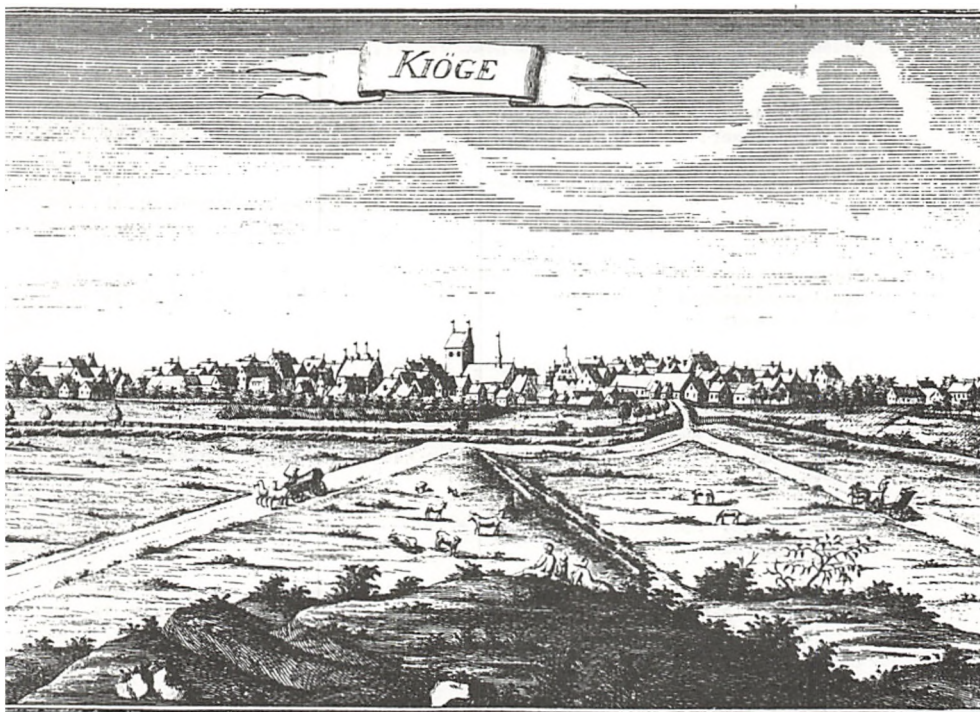
Links

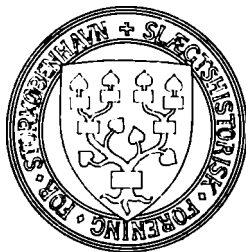
Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Slægt & Staun

1990 : 3

ISSN 0107 - 539x

udgives af
SLÆGTSHISTORISK FORENING FOR STORKØBENHAVN

Formand:	Jørgen Aasberg Mac Donald Alle 15, 2750 Ballerup - 42 97 01 71
Kasserer:	Lone Wredstrøm St. Kongensgade 89, 2., 1264 K - 33 32 79 13 (efter kl 18)
Ansvarshavende redaktør:	Lone Wredstrøm St. Kongensgade 89, 2., 1264 K - 33 32 79 13 (efter kl 18)
Øvrige redak- tionsmedlemmer:	Bjørn Sommer Åboulevarden 14, 2200 N - 31 35 23 89
	Grethe Aasberg Mac Donald Alle 15, 2750 Ballerup - 42 97 01 71
Tidsbestilling til biblioteksbesøg i Mormonkirken:	A M Krogh-Thomsen Hedebyvej 5, 3650 Ølstykke - 42 17 92 51

Bladet sendes gratis til foreningens medlemmer.

Bladet udsendes 4 gange om året - sidst i februar, begyndelsen af maj, midt i august samt midt i december. Hvis De ikke har fået bladet omkring disse terminer, bedes De rette henvendelse til Deres lokale postkontor.

Dead-line for indsendelse af artikler er 1. januar, 1. april, 1. juli samt 1. november.

For enkelte numre er prisen kr 10 eller i årsabonnement kr 40 (4 numre pr årgang), der kan indbetales på foreningens girokonto nr 2 20 86 28.

Indlæg sendes til: St. Kongensgade 89, 2., 1264 K

Eftertryk med kildeangivelse tilladt.

Meddelelse fra redaktøren

Ved en beklagelig fejl på vores trykkeri PE-Offset & Reklame blev siderne ikke sat korrekt i sidste nummer. Det medførte, at sidernes startlinier "hoppede" stand i forhold til hinanden.

 [Danskernes Historie Online](http://DanskernesHistorieOnline.dk)
Danskernes Historie Online
Danskernes Historie Online

Efterlysning

Jeg er ved at skrive speciale i faget historie. Specialet handler om mobilitet mellem sociale grupper i 1800-tallets samfund med Køge som udgangspunkt. Specialet skrives på Københavns Universitet med lektor Knud Prange fra Lokalhistorisk Afdeling som vejleder. Specialet skal afleveres inden september måneds udgang 1990.

Projektet skal undersøge udvalgte slægters levnedsløb gennem nogle generationer. Udgangspunktet er de 30 personer, som ifølge folketællingen 1845 opholdt sig på Køge Arbejdshus eller Sygehus. Sidstnævnte fungerede som hospital for Køge og nærmeste omegn. De 30 personer er kendetegnet ved, at være af begge køn, i alle aldre og de fleste er født i Køge.

Lidt barsk kan man sige, at når folk var på Arbejdshuset, havde både de selv og samfundet accepteret dem som fattige. Netop denne ekstreme situation gør det muligt for mig at konstatere, hvordan det, i forhold til de øvrige generationer, er gået socialt set.

Disse 30 personer danner grundstammen i min undersøgelse: Deres forældre skal identificeres, dernæst alle forældrenes børn, ægte som uægte, hele som, halve, og forældrenes børnebørn uden undtagelse. Umiddelbart vil jeg tro, at i sidste ende, vil der være tale om ca. 600 mennesker.

Da undersøgelsen strækker sig over 3 generationer med 1845-folketællingen som skæringspunkt, kommer den automatisk til at omhandle et meget langt spand af år, ca. 1780 til 1920.

Køge er valgt, fordi byen i 1800-tallet var en typisk mellemstor købstad med havn, og havde en repræsentativ befolknings sammensætning. Dertil kommer, at der er bevaret et ganske rigt kildemateriale omkring Køge og sognets beboere.

Som de fleste slægtsforskere vil have erfaret, ligesom jeg, er det en del lettere at gå bagud i tiden, mens fremad i tiden er hundesvært. Derfor har jeg problemer med at finde og følge alle disse personer. Dette skyldes, at efterkommerne i de følgende generationer af de 30 personers forældre meget ofte har forskellige og ikke just regelmæssige efternavne. F.eks. kan børn i en søskendefløg have forskellige efternavne alt efter hvem faderen var. Endvidere har jeg problemer med, at folk er flyttet fra Køge.

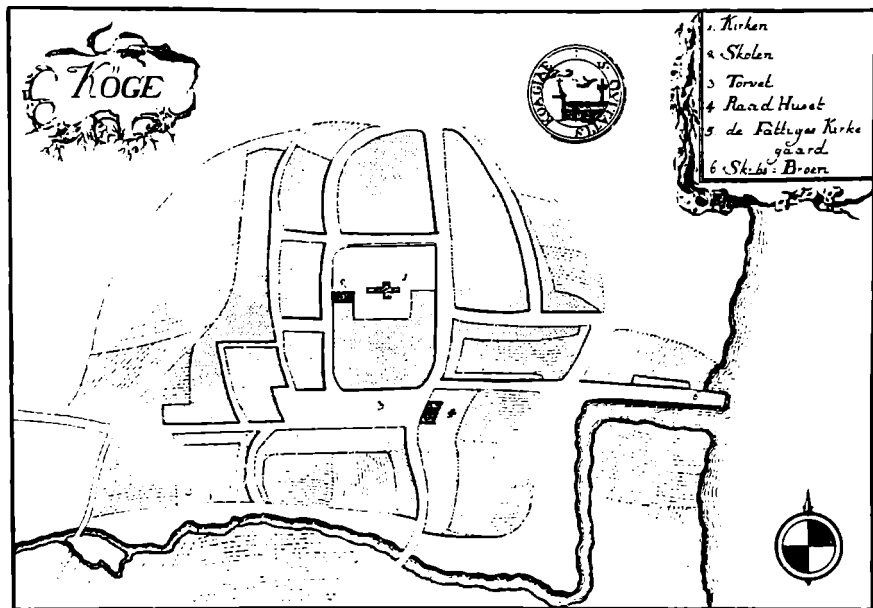
Det er derfor jeg inderligt beder om hjælp fra alle der kender til personer i Køge i perioden ca. 1780-1920. Enhver oplysning har interesse.

Udover de egentlige Køge-slægter, er der tre københavnerslægter med berøringsflade til Køge, jeg søger oplysninger om. Disse er **Svingel (Svingelberg, div. stavemåder)**, **Bigum (div stavemåder)** og **Jens Jacob Stephansen (div stavemåder)** døbt i St. Nicolaj 26.06.1792, hvor faderen hedder Stephan Jacobsen.

Idet jeg på forhånd takker for hjælpen, bedes du kontakte mig.

Mit navn og adresse er:

Lisbeth Ulsøe
Masnedøgade 17, 2. th,
2100 København Ø
31 18 44 94 (PS. telefonsvarer)

Bogsamling

Släktarkivet/hängmappsarkivet

GF:s innehållsrika sk släktarkiv består av omkring 4 000 hängmappar, alfabetiskt ordnade efter släktnamn och förvarade i utdragbara lådor i stora plåtskåp i GF:s forskningsavdelning. För varje släktnamn finns i princip endast en hängmapp, med följd att flera olika släkter med samma namn kan återfinnas i en och samma mapp. Blir materialet alltför omfattande lägger man upp en ny mapp, dock alltjämt utan sortering på särskilda släkter. Det är alltså forskarens ensak att själv söka igenom innehållet i mappen och gärna att också bidra till en lämplig sortering!

Till släktarkivet inkommer så gott som dagligen nytt material, som läggs in i resp. mapp. Det skall understrykas att detta släktarkiv är en *unikum!* För släktforskare – eller efterlevande – som är i beråd hur förfara med diverse ostrukturerat genealogiskt material som tycks alltför värdefullt för att kastas, är kanske GF:s släktarkiv den lyckliga lösningen. I denna flödande genealogiska "fyndkista", som hittills varit tillgänglig för forskarna endast vid deras personliga besök i GF:s lokaler i Gamla Riksarkivet på Riddarholmen i Stockholm, kan man nu tack vare tre idoga frivilliga medarbetare inom GF – framlidna Margit Ekwall samt Margit Vesterlundh och dataexperten Hugo Persson – söka var man än bor med hjälp av en datorframställd katalog. Denna ger kortfattade besked om innehållet i varje mapp, ibland med uppgift om det geografiska område där slakten ifråga hör hemma och ibland också om materialets tekniska beskaffenhet, t ex om det är handskrivet, maskinskrivet eller tryckt.

För den som vill lämna material till släktarkivet är det viktigt att komma ihåg att källan bör anges. Detta ökar värdet. Underlåt heller inte att ta med biografiska fakta om upphovsmannen, vilket kan "blåsa liv" i torra genealogiska fakta. Det är alls inte nödvändigt att slakten ifråga är slutbehandlad! Varje gåva till släktarkivet är ägnat att främja Genealogiska Föreningens syfte att göra så rikhaltigt material som möjligt tillgängligt för släktforskarna.

Observeras bör slutligen att Släktarkivet/hängmappsarkivet inte får förväxlas med GF:s Släktnamnsregister, som är ett kortregister på över omkring 20 000 släktnamn med angivande på vart och ett av de ca 32 000 kort av de handskrivna eller tryckta källor där uppgifter om slakten ifråga står att finna.

Sonja Berg von Linde

Denne oversigt findes i foreningens bogbestand.
Den er trykt i Genealogiska Föreningens medlemstidsskrift
"SLÄKT OCH HÄVD" nr. 3-4 1989 siderne 183 - 286.

Tidsskriftet udlånes ved henvendelse til undertegnede ved foreningens foredrag. Lånetid 1 måned.

Lone Wredstrøm

Forårsudflugt

Efter nogle dage med ustadigt vejr og en del regnbyger startede dagen med høj solskin og 46 forventningsfulde deltagere ved Dragørfærgen kl. 8.45.

Alle glædede sig til en tur gennem det "gamle Danske land" - En tur, som mange formentlig har set frem til, idet der meget hurtigt var næsten "udsolgt" - selvom prisen denne gang var noget højere end på tidligere ture.

Inger Lerche, der havde arrangeret turen, uddelte en lille folder med rutekort og kortfattede oplysninger om de historiske steder, vi skulle passere, ligesom hun i bussens mikrofon fortalte om og henledte vores opmærksomhed på forskellige interessante ting på vores vej.

Velankommet til Limhamn - Lim - Kalk - der er udskibningssted for kalk m.v. fra de meget store kalkbrud i Skåne, entrede vi en moderne langtursbus fra de Svenske Jernbaner.

Turen gik derefter syd på langs kysten til Skanør og Falsterbo, hvor vi krydsede Falsterbokanalene, der blev gravet under 2. verdenskrig, gennem det tilsandede sund mellem fastlandet og Skanør. Kana-

len er 1,6 m lang og 7,2 m dyb, selve sejlrenden i forbindelse med kanalen er 25 km lang. Forbindelsen over kanalen består af en bro, med brofaget fra den gamle Knipelsbro i København.

Vi kan formentlig alle huske de historier, vi hørte i skolen om sildeeventyret i Øresund og her ikke mindst om Skanør, hvor der i august-september var en invasion af sildekarle. I 1537 var der 37.500 karle i gang foruden et meget stort antal handlende af forskellig slags, man regner med, at der har været ca. 70.000 mennesker på øen.

Når man kan sige, at der var 37.500 sildekarle - er det fordi, der skulle betales afgift til Kongen - KONNINGKØB - på 12 snese sild pr. sildekarl. Det gav en indtægt, som kronen nok kunne mærke.

I Skanør er kirken - Sct. Olavs - fra ca 1200, og bag kirken ligger resterne af den kongelige borg, der skulle sikre kronens indtægt fra sildefiskeriet.

I Falsterbo (stedet hvor især falstringer opholdt sig under silde sæsonen) ligger ruinen af Falsterbohus, hvor Margrethe den I.

jævnlig kom på besøg - Den 03.08. 1387 døde hendes søn Oluf her. Sct. Gertruds Kirke er bygget her før 1300.

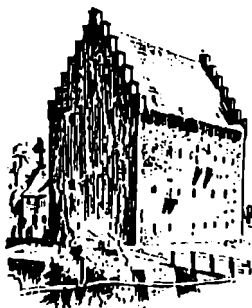
Turen gik videre mod øst ad strandvejen, hvor vi kørte ganske få meter fra stranden - en betagende oplevelse p.g.a. de mange fugle i det lave vand. Det vrimlede med svaner og måger, ligesom der med ganske korte mellemrum stod lurende fiskehejrer på stenene i vandet.

Vi nåede frem til Ystad, hvor vi indtog middagen på Hotel Continental - lækker steget og derefter kaffe og kage. Til maden blev indtaget sodavand eller letøl - Vi var jo i Sverige.

Selve turen var beregnet til nogenlunde at kunne hvile i sig selv, hvis der var 30 deltagere, hvorfor turen ville blive aflyst, hvis der var mindre. Der var som tidligere nævnt 46 deltagere, hvorfor drikke til maden kunne dækkes af det indbetalte beløb, endvidere var der mulighed for at udvide turen med 1 times ekstra buskørsel, så der blev lejlighed til at bese Sveriges største skibssætning - ALES STENAR - den er 67 meter lang og består af 57 store sten rejst på en 42 meter høj klint lige ud til Østersøen.

Fra stedet var der udsigt til Bornholm, der dog denne dag lå noget dækket af varmedis.

Efter dette besøg kørte vi til GLIMMINGEHUS, der er nordens bedst

bevarede middelalderborg - Den er påbegyndt 1499 for Jens Ulfstand, der var dansk lensmand på Gotland. Bygningen, der er 26 meter høj, har 2,5 meter tykke mure og brede voldgrave og blev regnet for uindtagelig og er da heller aldrig blevet erobret. En nattergal hilste os velkommen, da vi steg ud af bussen.

Da vi kørte fra stedet, med nyere hvervet viden om det, læste Lone Wredstrøm, et forkortet afsnit fra "Niels Holgersens Forunderlige Rejse", netop om Glimmingehus, hvor der altid havde været sorte rotter, der nu blev truet af en hørske af grå rotter. Stedet

blev klaret for de sorte rotter ved, at Niels Hølgersen brugte en fløjte, som den kloge ugle havde fået kløerne i - Han fløjtede de grå rotter langt væk fra stedet.

Den videre færd gik til DALBY KIRKE - Helligkorskirken, der er nordens største stenkirke, grundlagt 1060 af Svend Estridsen som domkirke. Den blev fuldført af Knud den Hellige. Der er selvfølgelig også her foretaget mange tilbygninger og ombygninger, ikke altid til det bedre.

I forhallen er der en stensæt brønd, der tidligere har været en

hellig kilde. Under vores besøg var der korvævelse, der var en oplevelse at høre - Sang klinger jo smukt i et kirkerum, og til ære for os sang de en dansk sang.

Vi var ved at komme i tidsnød, så det gik hurtigt mod Limhamn, hvor vi nåede båden kl. 18.15 - 5 kvarter senere, end turen var planlagt til, på grund af vores tur til skibssætningen.

Velkomne til Dragør hilste vi af og spredtes ud over foreningens område - glade - trøtte, men også med mod til at melde os til næste forårudflugt.

Jørgen Aasberg

Hälsningar från Kåseberga

Hvem forsker hvad

Som bekendt inkluderer medlemskontingentet 1 eksemplar af HVEM FORSKER HVAD.

Dette års udgave udkommer formentlig i begyndelsen af september. Men da portoudgiften i forbindelse med en udsendelse til alle medlemmer er betydelig, vil vi, som nævnt på generalforsamlingen, søge at mindske beløbet.

Dette betyder, at HVEM FORSKER HVAD vil blive uddelt til foredragene mandag den 10. september og mandag den 8. oktober.

De medlemmer, som herefter ikke har afhentet deres eksemplar, vil få det tilsendt.

De af vores medlemmer, der er interesserede i en øjeblikkelig udsendelse, må vi devørre bede om, at de allerede nu indsætter KR. 15 på foreningens postgiro nr. 2 20 86 28 til dækning af porto og kuvert (porto = kr. 14 og kuvert = kr. 1). Så tilsendes HVEM FORSKER HVAD straks efter modtagelsen.

Lone Wredstrøm

Fællesrejse

Foreningen arrangerer fællesrejse til Baaring-kurset, der afholdes den 5.-7. oktober 1990.

Udrejse med afgang fra København fredag den 5.10. kl. 12.00 og

Hjemrejse med ankomst til København søndag den 7.10. kl. 20.16.

Jo flere vi er des bedre rabat!

Henvendelse til Inger Lerche på tlf. 42 87 83 08 senest den 15. september.

Salgsannonce

Hvad betyder FØRLOV? GENBREV?

Hvad skete der i 1731? 1762?

Hvilke år var der soldaterudskrivning?

Svarene findes i "SLÆTTSFORSKERENS OPSLAGSBOG".

Her kan man finde betydningen af ca. 600 ord og udtryk fra ældre sprogbrug, tillige med over 100 årstal med relation til betydelige begivenheder samt et alfabetisk stikordsregister vedrørende begivenheder i perioden ca. 1650 - 1930. SE EKSEMPLER HERUNDER:

Bogen kan bestilles hos forfatteren: Knud Rygaard,
Baunevej 204, 2630 Tåstrup Pris kr. 42,-

Skiftekommission
Skoledistrikter
Skolegang
Skræddere på landet
Skudmålsbøger
Skuffebarn
Skøde- og panteprotokoller
Socialreform
Sognebåndsløsning
Sogneforstanderskaber
Sogneråd
Soldaterudskrivning

1731 Den militære tjenestetid for
bønderkarle under 29 år sættes
til 8 år og for bønderkarle
over denne alder til 6 år.

København fik tvungen brand-
forsikring.

1732 Indrullering af godsernes
bønderkarle mellem 14 og 40
år.

1771
1814
1814
1741
1921
1832. 1771
1682. 1738
1701. sigelse flyttede sine ejendele. Også
1855
1841
1867
1756 København matrikuleret.

Fødenød: et stykke kvæg, som fæsteren
skulle opfodre for herremanden.
Førlov: en arving, der førte sin arv
bort fra arveladerens ejendomsområde,
måtte betale 3 rigsmark i førlov. Det
samme gjaldt en fæster, der efter op-
benævnt førlovspenge.

1756 København matrikuleret.

1761 Købstæderne fik tvungen
brandforsikring.

1762 Almindelig ekstraskat.

Hæren sættes på krigsfod
(70.000 mand) på grund af en
truende krig med Rusland.

Geheimearchivet: rigsarkivet.

Genbrev: kvittering, skriftlig for-
pligtelse eller brev, som tilbage-
kalder et tidligere udstedt brev.

SLÆGTSHISTORISK FORENING FOR STORKØBENHAVN

- Formanden*
- Næstformanden*
- Sekretæren*
- Kassereren*

EFTERÅRSPROGRAMMET 1990

=====

Vores foredrag afholdes fortsat i "NORMONKIRKEN" 's mødesal, Priorvej 12, 2000 Frederiksberg - indgang i gavlen modsat hovedindgangen.

Priorvej er en sidevej til Borups Alle mellem Ndr. Fasanvej og Bispeengbuen - få hundrede meter fra Fuglebakken station.

MANDAG DEN 10. SEPTEMBER KL. 19.30 - "PORTRÆTSAMLINGEN" På Frederiksborg Slot - Danmarks Nationalhistoriske museum - Foredrag af Museumspædagog, cand.mag. Hanne Lopdrup, der er leder af museets skoletjeneste.

MANDAG DEN 8. OKTOBER KL. 19.30 vil etnolog, cand.mag. Margit Baad Petersen, i et foredrag med titlen "KØBMAND OG HØKER PÅ LANDET", fortælle os om den tid, hvor industrialiseringen fjernede selvforsyningsprincippet.

redrag med lysbillede over emnet "KRISTENTØJ-DÅBSTØJ OG DÅBSSKIKKE GENNEM TID-
DERNE".

MANDAG DEN 10. DECEMBER KL. 19.30 beretter den beundrede og forkætrede historiker, rektor Jens Jørgensen, Slagelse, om sine fortsatte studier i H. C. Andersens herkomst. Der er nemlig kommet mere til, siden han i 1987 udsendte sin bog: "H. C. Andersen - en sand myte".

EKSTRA-ARRANGEMENT,

LØRDAG DEN 22. SEPTEMBER KL. 10.00 følger vi foredraget den 10. september op, idet vi besøger FREDERIKSBORG SLOT, hvor vi vil få rundvisning med guide.

TILMELDING - skriftligt - til Lone Wredstrøm (se adressen på side 2).

Fra Hillerød station kan benyttes bus nr 701 mod Ullerød.

Bussen kører i minuttal 15, 25 og 45, og man skal stå af ved Slotsgade/Leidersorf (køretid ca. 5 minutter).

Generalforsamling

SAMMENSLUTNINGEN AF
SLÆGTHISTORISKE FORENINGER

Sammenslutningen afholdt ordinær generalforsamling den 21. april 1990, Hotel Landsoldaten, Fredericia.

Under aflæggelse af beretningen nævnte formanden, Ingvar Musaeus, at der var tilsluttet 23 foreninger med et samlet medlemstal på 2.038.

Bestyrelsen har i det forløbne år søgt at leve op til SSF's målsætning, idet man har bestræbt sig på at varetage medlemmernes interesser ved afholdelse af kursus og udgivelse af publikation.

Man har samarbejdet med andre historiske sammenslutninger og foreninger f.eks. Samfundet for Dansk Genealogi og personalhistorie. Sammenslutningen af Lokalhistoriske arkiver m.v.

Samarbejdet med Samfundet fortsætter med henblik på udgivelse af HFH (Hvem forsker Hvad), hvor der for 3. år var SSF's litteraturlister.

SSF arbejder stadig videre med projektet om udsendelse af kumulerede litteraturlister dækkende årene 1980-1985 d.v.s. 6 årganges litteraturlister.

Week-end kurset 1989 blev afholdt over emnet - SOLDDATER I SLÆGTEN - i dagene 6.-8. oktober med 85 deltagere.

SSF's informationsvirksomhed har konkretiseret sig på den måde, at man har udgivet et lille blad - SLÆGTEN - FORUM for Slægtsforskere, der blev udsendt pr. 1. januar 1990.

Medlemsforeninger med ca. 1/3 af SSF's samlede medlemstal har tilsluttet sig bladet.

SSF's bestyrelse har valgt at gøre det mere attraktivt at være medlem af SSF - end at stå uden for sammenslutningen på den måde, at medlemskab af SSF giver billigere deltagelse på nogle områder:

- SSF's blad er billigere for de tilsluttede foreninger.
- Week-end kurset på Båring Højskole er billigere, hvis man kommer fra forening, der er tilsluttet SSF.
- HFH er billigere for foreninger, der er tilsluttet SSF.

Formanden rettede en tak til de enkelte bestyrelser ude i landet for deres arbejde for det slægtshistoriske arbejde.

Efter forelæggelsen af beretningen foregik der en livlig debat om udsendelse af invitationer til Båring-kurset - SSF ønskede den udsendt i

SLÆGTEN ca. 1. juli, hvor 2. nummer kommer - dækker ca. 1/2 af SSP's medlemmer. De øvrige ville blive udsendt samlet til medlemsforeningerne, der selv måtte sørge for udsendelse.

Der var bred enighed om, at indbydelserne skal komme samtidig til alle enkeltmedlemmer under SSF.

Der var forslag fremme om, at SSF og SLA (Sammenslutningen af lokale arkiver) går i samarbejde om, at skaffe midler m.v. for at fremme servicen fra arkivernes side.

Der kom positive tilkendegivelser vedr. SLÆGTEN, der vil blive udsendt i flere foreninger, når nr. 2 udkommer. Der var også udsagn om, at nogle foreninger vil bevare den hidtidige kontakt til medlemmerne ved selv at omdele programmer, idet man frygter, at foreningen vil blive for fjern, hvis man ikke selv udsender program m.v.

Beretningen blev derefter godkendt.

Kassereren, Bent Askjær, forelagde derefter det reviderede regnskab, der blev godkendt efter enkelte bemærkninger, bl.a. at man ønsker speciel opstilling af regnskab vedr. SLÆGTEN, i lighed med HPH, så man fremtidig kan se, hvad Slægten koster.

Formanden foreslog på bestyrelsens vegne uændret kontingent, d.v.s. kr. 7 pr. medlem i de tilsluttede foreninger. Vedtaget.

Der var ingen indkomne forslag, hvorefter man gik over til valg af bestyrelsen - På valg var, Ingvar Musaeus, Viborg - Jytte Skaaning, Odense - Jørgen Østergaard, Herning og Jørgen Aasberg, København. Alle villige til genvalg - Ingen andre forslag. Valgt.

Tove Glud Rasmussen, Århus genvalgt som revisorsuppleant.

Beretning og regnskab for Hvem Forsker Hvad blev derefter fremlagt, og efter få bemærkninger blev både beretning og regnskab taget til efterretning, idet der ikke skal ske en egentlig godkendelse på årsmødet.

Næste årsmøde blev derefter fastlagt til Lørdag den 13. april 1991 i Hotel Landsoldaten, Fredericia.

Jørgen Aasberg

Søkortarkivet

Søkortafdelingen, der bedre er kendt som Søkortarkivet, flyttede i 1874 fra Gammelholm til den nuværende adresse på Eøplanaden. I 1989 blev Søkortarkivet sammenlagt med Geodætisk Institut og Matrikeldirektoratet til Kort- og Matrikelstyrelsen, og nu i 1990 påbegynder de at samle Kort- og Matrikelstyrelsens afdelinger i de nyindrettede lokaler på Rente-mestervej 8 i Nord-Vest kvarteret.

HISTORIEN BAG

I starten af 1700-tallet søjlede danske navigatører og "Søe Capitainer" næsten kun efter udenlandske, især hollandske, søkort. Disse kort var bestemt ikke nøjagtige men beskrev derimod de danske farvande på en mangelfuld måde. Der blev dog gjort flere forsøg på at forbedre søkortene.

Det ældste eksisterende danske søkort er nok søkortet over den sydlig del af Øresund, fremstillet af Bagge Jensen Wandel (1622-1684).

I 1688 kom den første virkelige igangsætning af søopmåling i de danske farvande, og samme år kom det håndtegnede kort:

"Accurat Sø- og Landkort over Amager, Saltholm, Hven og langs kysten fra København til Helsingør, efter kgl. Majestæts allern. Befaling indrettet Christi 1688 paa ny vis og Anno geometrisk maa-de".

I 1689 blev Jens Sørensen udnævnt til "Søcarte-Directeur" og hans opmålingsarbejder var meget omfattende og meget nøjagtige. Selv om

Et af de helt gamle kort. "Kartouchen fra Andreas Lous. kort over Øresund (1775). (Foto: Kim Larsen).

han kæmpede en brav kamp for at få offentliggjort de danske søkort, var det almindeligt at Admiralitetet opbevarede farvandsoplysningerne som fortrolige papirer, for at fremmede magters søkrigsstyrker ikke skulle gøre brug af disse. Efter Jens Sørensens død overgik opmålingerne og korttegningen til navigationdirektøren, og dermed var det kun ganske få nye kort der kom til verden i den følgende periode - det ser endda ud til, at man kopierede og anvendte landkonturerne fra gamle hollandske kort, hvilket bestemt var et stort tilbageskridt.

SØKORT-ARKIVET

Søkortarkivet blev oprettet i 1784 af admiral Poul de Løwenørn efter fransk forbillede.

Løwenørn skulle først og fremmest samle alle søkort i landet, over såvel danske som fremmede farvande.

Ved stiftelsen af Søkort-Arkivet skete det glædelige, at Jens Sørensens kort, som havde ligget bortgemt i Admiralitetet, Geheimearkivet og andre steder, blev reddet for eftertiden. Disse kort var også blevet til Søkort-Arkivet, og den store brand i 1795 skånedes Arkivet, der i ca. 1786 var blevet

flyttet til en grundmuret bygning bag Reberbanen på Gammelholm.

Krigen mod England i 1807-14 afbrød alle igangværende opmålingsarbejder, og det varede en rum tid, før disse arbejder blev genoptaget. Dette skyldes både den økonomiske depression i landet efter krigen og den kendsgerning, at Løwenørn nu var engageret i mange forskellige arbejder og derfor måske ikke koncentrerede sig fuldt og helt om Arkivets arbejder.

Løwenørn døde 16. marts 1826 og havde i næsten 42 år ledet Søkort-Arkivet med stor dygtighed og energi.

Den 10. september 1826 blev Christian Christopher Zahrtmann udnævnt til Direktør for Søkort-Arkivet. Med Zahrtmann indledtes en ny epoke i de danske søkorts historie, idet han med Kongens tilladelse først og fremmest afskaffede hemmelighedskræmmeriet omkring kortene. Nu blev alle danske kort tilgængelige.

Der blev nu for alvor lavet en plan for opmålingen af de danske farvande. I årene fra 1830 til 1850 udkom ti kort over danske farvande, og i 1865 (8 år efter Zahrtmanns død) udkom et elvte kort.

I STARTEN MÅTTE DE DELE

I de første år under Løwenørn havde Søkort-Arkivet til huse på Gammelholm, men da lokalerne var for små, fik man i 1820'erne anvist nogle værelser i Frederik den 8.'s palæ på Amalienborg.

Da dette blev bolig for medlemmer af Kongehuset, besluttede man at opføre en ny bygning til Arkivet. Denne blev bygget uden for Gammelholm tæt ved Holmens Kirke og stod færdig den 1. juni 1829. Her boede man indtil september 1874, da Søkort-Arkivet flyttede til den nyopførte bygning på Esplanaden, som man dog måtte dele med det nystiftede meteorologiske Institut.

Pladsforholdene for begge de voksende institutioner blev i årenes løb meget dårlige, og først da meteorologerne efter sidste krig flyttede til Ordrup, fik Søkort-Arkivet nogenlunde tilfredsstillende lokaleforhold.

Siden blev pladsen igen for trang, og Søkort-Arkivet lejede lokaler af Københavns Havnevæsen.

Og nu går turen til de nyindrettede lokaler på Rentemestervej 8 i Københavns Nord-Vest område.

Der er sket meget i udviklingen på søkortene. Der er ikke tid til at lave sømænd og søheste mere, men derimod er kortene blevet meget mere præcise end de var tidligere.
(Foto: Kim Larsen).

Artiklen er "sakset" fra CITY AVISEN, hvor den blev bragt den 17.04.1990.

- 15 - *En hoverikontrakt*

Et stykke historie fra egnen omkring Gjerrild og Stokkebro - om en gammel hoverikontrakt fra Sostrup 1791.

I hoveriets og fæstebondens tid blev der i fæstebrevene pålagt tiltrædende fæster af en gård en pligt til at forrette hoveri på den nærliggende herregård, hvorunder fæstegården hørte. I fæstebrevene var det meget almindeligt, at vendingen: "Samt forrette Hoveri lig med en anden Gaard der i By-en" blev anvendt. Der blev ikke nævnt bestemte antal hoveridage i fæstebrevene; men der gjorde det derimod i hoverikontrakterne, hvis der eksisterede en hoveriforening. I 1719 blev der dannet en hoveriforening under godset Scheel, og hver enkelt af godsets fæstere fik udleveret en hoverikontrakt. Heri kunne fæsteren se hvor stort et antal hoveridage, han var pligtig at yde til Scheel. Foruden at forrette sit hoveriarbejde til godset skulle fæstebonden selvfølgelig også udrede kgl. skatter, landgilde m.m.

Det følgende er et eksempel på, hvad en fæstebonde under Scheel (Sostrup), som sad i en gård på ca. 5 tdr. hartkorn, skulle yde af hoveri til godset:

- a) Til Sødens Pløjning 9 Plov-dage.
- b) Til Harvning og Saaen 5 Plov-dage.
- c) Til Kornets Høstning 10 Gange-Dage.
- d) Til Engenes Høstning 21 Gange-Dage.
- e) Til Kornets og Hæets Indførelse 5 1/2 Spanddage og 8 1/2 Gang-Dage.
- f) Til Gødningen 6 Spand-Dage og 2 Gang-Dage.
- g) Til Engenes Vandstedernes Rensning samt Gødningens Udspredning 2 Gang-Dage.
- h) Til Kornets Røgtning i vanskeligt Vejr 2 Gang-Dage.
- i) Til Møgblanding 1 Spand-Dag og 1 Gang-Dag.
- k) Til Tørskning og Langhalm Aftagelse 40 Gang-Dage.
- l) Til Kornets Rensning 8 Gang-Dage.
- m) Til Kornrejser 8 Spand-Dage
- n) Til Kornets Opkørsel fra Laden 1 1/2 Spand-dage.
- o) Til Kornstakkenes Indførsel 1 Spand-Dag og 1 Gang-Dag.
- p) Til gammel Halms Ind- og Udfløtning 1 Spand-Dag og 1 Gang-Dag.
- q) Til Tørveskjæring 4 Gang-Dage. Til Rejsning og Stakning 2 Gang-Dage, og til Hjemkørsel 2 Spand-Dage og 1 Gang-Dag.
- r) Til Bygningstømmers Skovning 2 Spand-Dage.

- a) Til Brændsels Skovning 4 Spand-Dage, at sauge og hugge 6 Gang-Dage.
- t) Til Borge- og Ladegaardens Reparation 8 Gang-Dage.
- u) Til Fedevarernes Transport 1 Spand-Dag.
- v) Til Fløtning for Gaardens Ejer og Forpagter 1 Spand-Dag.
- x) Til Kreaturerne Bortdrivelse ved Salg 1 Gang-Dag.
- y) Til Materialers Hentelse 5 Spand-Dage og 2 1/2 Gang-Dage.
- z) Til Grøfter og Gjørder at vedligeholde 2 Spand-Dage og 2 Gang-Dage.
- aa) Til Skjøvling og Steenpikning 1 Spand-Dag og 1 Gang-Dag.
- ø) Til Favebrænde at sauge til Kakkellovne.
- aa) Til Kalk at kjøre.

Til de sidste to punkter er der ikke angivet antal dage. Af de bestemte antal spand- og gangdage, som fæsteren skulle yde til herremanden, blev der for følgende perioder fordret et højeste ugentlige antal dage:

- a) I pløjetiden: 3 pløjedage, 2 harvedage og 2 gangdage.
- b) I hø- og kornhøsten: 3 spanddage og 8 gangdage.
- c) I mægningstiden: 4 spanddage og 4 gangdage.
- d) I den øvrige del af året: 2 gangdage ugentlig og hver anden uge 2 spanddage. Herremanden bestemte anvendelsen af disse dage.

I kontrakten var der endvidere fastsat, hvordan de enkelte redskaber skulle bemannes, hvordan arbejdet skulle udføres, og hvor meget der skulle udføres pr. dag:

- a) En Plov, som bespændes med fornødne bester og følges af en Karl eller Mand, som holder Ploven, og en Dreng eller Pige, som Kjøreren, skal for en Spand-Dag forsvarlig opløje 10500 kvadratalen, der beregnes for 6 Skpr. Sædeland, og Sæden saaes tillige af den, der holder Ploven.
- b) En harve, som bespændes med 2 Bester og kjøres af en Karl eller Pige, skal for en Spand-Dag harve af leert og klumpet Jord 6 Skpr. Land og af løs Muld eller Sandjord dobbelt.
- c) En vogn eller Slæde, som bespændes med 2 Heste og kjøres af en Karl eller Pige ligesom Arbejdet udfordrer, hjemfører een Dag af Høe, Korn, Gjærdsel, Brænde og deslige 6 Læs, naar Vejens Længde

er 1/6 Mil, og hver 1000 Alen længere et Læs mindre. For en Spand-Dag kjøres 12 Læs Gjødning, naar Vejen er 1000 Alen lang, og et Læs mindre for hver 500 alen, Vejen er længere. De Vogne, som bruges til Gjødningens Udførelse, bør være forsynede med 3 Alen lange Fjeller, 3 Kvarter høj og saadan indrettet, at den er bred forneden 1/2 Alen og foroven 1 1/8 Alen, samt have Bagsæk og være læsset med saa megen Gjødskning, som derpaa kan rummes, da den, som kjører Vognen, faar sædvanlig Hjælp ved Af- og Paalæsning.

- d) En Rejse med Vogn eller Slæde regnes med fra 1 til 4 Mil frem og tilbage fra for en Spand-Dag, og fra 4 til 6 Mil for 2 Spand-Dage.
- e) Til et Læs skal regnes af Høe eller Sød i Straaet 36-40 Lpd., af Brørnde 1/3 Favn til 5 Kvarter lang, af Tørv 400 Stkr. hver 9 Tommer lang, 5 Tommer bred og 3 Tommer tyk, og af hvilke sidste skjære daglig af 2 Karle og 2 Piger 8 Læs, som hjemkjøres 1 Dag. Af tørsken Sød regnes 1 Læs af Hvede, Rug, Byg og Erter 3 Tdr., af Havre 4 Tdr. og af andre ubenævnte Ting 600 Pund eller 37 1/2 Lpd.
- f) Der godtgøres 1 Gang-Dag for at meje 1 Td. Land. En for at opnege, binde, sammensætte og rive Sæden. En for at gjærde 40 Alen ny Gjærde, 5 Kvarter høj naar Gjærdselen er tilført. En for at grave 5 Favn ny Grøft 2 1/2 Alen bred og 1 1/2 Alen dyb; men af mindre Grøfter eller Vandrender et længere Stække i Proportion af en fuld Grøft. En for at fælde, sauge, flække og opætte en Trediedel Favn Brørnde 4-5 Kvarter lang. En for at tørske 40 Nege Rug eller Byg, og af Havre 45 Nege, alt i de korte Dage, saasom December og Januar Md., men i de længere Dage, som i November og Februar, 60 Nege Rug eller Byg, og 67 Nege Havre.
- g) De fornødne Redskaber, som skal bruges ved Hoveriet, anskaffer Bonden selv.

Med god Orden i Hoveriet, Tilsigelser, Opførsel og videre, som deraf dependerer, forholdes efter Forordn. af 25de Marti 1791.

Foruden de anførte Spand- og Gang-Dage forretter enhver Bonde det Lov og Andordninger byder, saasom Konge- og Deliquent-Rejser, Pligtarbejde ved Kirker og Skoler, Bro- og Vejparter, befordre Øvrighedens Befalinger, bortvogne Landgilder, oprensere Aaer, grave Grøfter, sette Steengirder, udgrave Vandet af Møser i Byens Marker, fælde, overskjære, sauge og løfte paa Lad de Truer, som sauges til Bondens Brug og arbejde til Forulkkede paa Godset m.v.

Sådan lød en hoverikontrakt i 1791. Herremanden har tilsyneladende husket at få det hele med, så hans gods kunne blive "drevet forsvarligen". Hvis man nu sætter sig til at regne ud, hvor mange dage en fæstebonde skulle gøre hoveri, så blev der ikke mange dage til fæstebondens pasning af sin egen gård. En regnvejrsdag i høsten gjorde, at han ikke kunne møde til hove, når herremandens korn var blevet vådt - men det var hans eget også. Han skulle så i stedet på hoveri, når herremandens korn var blevet tørt igen - og det var hans eget også. Når herremandens korn så var bjerget, kunne det blive regnvejrs igen - og så var bondens korn atter vådt. - Jo, det var en streng tid at være hovbonde.

Willy Helbo
Stationsgade 13
8570 Trustrup

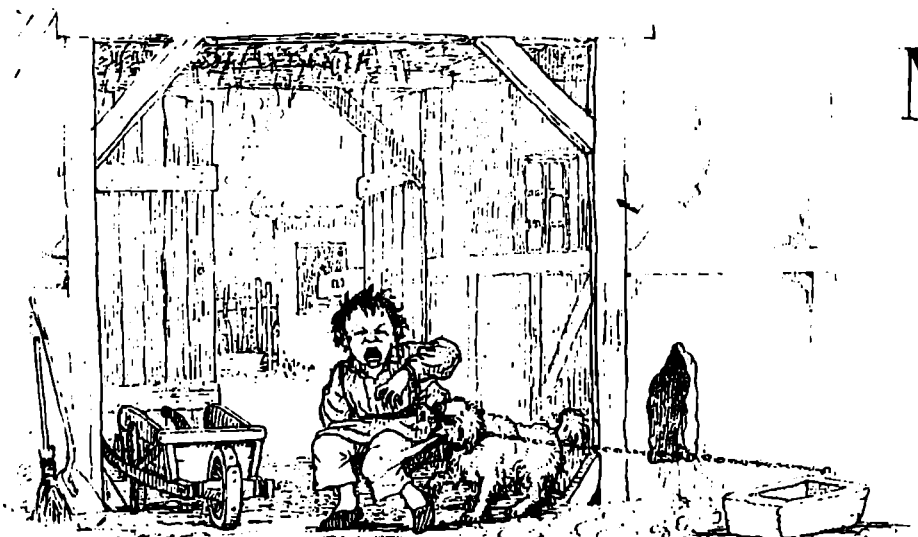
Artiklen er klippet i Slægt og Lokalnyt - tidsskrift for Slægts- og lokalhistorisk Forening for Nørre-, Sønder- og Møls Herreder.

Indholdsfortegnelse

Meddelelse fra redaktøren.....s.	1
Efterlysning. Ved Lisbeth Ulsø.....s.	2
Bogsamling.....s.	4
Forårsudflugt. Ved Jørgen Aasberg.....s.	5
Hvem Forsker Hvad.....s.	8
Fællesrejse.....s.	8
Salgsannonce.....s.	9
SSF generalforsamling. Ved Jørgen Aasberg.....s.	10
Søkortarkivet.....s.	12
En hoverikontrakt. Ved Willy Helbo.....s.	15

Indhæftet midt i bladet er en oversigt over efterårets foredrag og ekstra-arrangement.

N.

Niels kom for nær ved Nudelhunden;
Den bider Folk naar den staaer bunden.